

Vastaukset esitysluonnoksesta laiksi valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa

SuPer ry

Kysymykset

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen tavoitteena on kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä hillitä palveluista aiheutuvia kustannuksia 3 miljardilla eurolla vuoteen 2029 mennessä.

1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapaus yhdistettynä sote-keskusten listautumisvaatimukseen tulee johtamaan terveyserojen kasvamiseen, koska terveempi ja helpompi asiakaskunta valikoidaan yritysten voimakkaan markkinoinnin seurauksena eli ns. kermankuorintana.

Asiakkaat jotka palveluja todella paljon tarvitsevat eivät tule palveluja käyttämään kuten terveempi väestönosa. Tätä oletamaa tukee Ruotsissa toteutunut tilanne.

Sote-keskukset ja muiden sote-palveluiden tuottajat keskittävät toimintansa niille alueille, missä yritystoiminnalle on parhaat edellytykset tehdä voittoa. Kaupunkikeskusten ulkopuolisten alueiden palveluverkko tulee jäämään julkisen sektorin vastuulle ja sama hinnoittelu kaikkien toimijoiden kesken tarkoittaa supistetumpaa palveluvalikoimaa syrjäseutualueilla. Jos syrjäseutualueiden palvelutuotannolle ei ohjata suurempaa rahoitusta, niin ne tulevat jatkuvasti menettämään asiakkaita suurempien asukaskeskittymien sote-keskuksille, mikäli niiden asiakaslistoille vain otetaan enää uusia asiakkaita.

Jos kansalaisille turvataan tasa-arvoiset palvelut, mitkä sisältävät myös matkat sote-keskuksiin taksilla ja ilman omavastuuosuuksia, niin silloin kansalaiset ovat palveluiden saavutettavuuden kannalta lähempänä tasa-arvoista asemaa. Pitkiin kuljetusmatkoihin ei voi laittaa kuitenkaan asiakkaan omavastuuosuutta, mikäli halutaan turvata kansalaisten yhdenvertainen kohtelu perustuslain 6 § huomioiden.

2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maakunnat rahoittavat palveluista vain minimitason ja asiakkaan on itse hankittava lisäpalveluita mm. siksi, että pystyvät turvaamaan palveluiden paremman laadun. Todellinen vaikutusmahdollisuus omiin palveluihinsa tällaisessa lisäpalvelujen varaan rakentuvassa järjestelmässä on vain niillä henkilöillä, jotka pystyvät nämä lisäpalvelut itse tai ottamansa vakuutuksen turvin rahoittamaan.

Mikäli todellinen ja kansalaisten näkökulmasta yhdenvertainen julkisella rahoituksella rahoitettava järjestelmä halutaan turvata, niin julkisen rahoituksen on katettava myös kaikki mahdolliset lisäpalvelut. Nyt esitettävässä lakiesityksessä tämä ei toteudu.

3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Esitettävä järjestelmä tulee vaatimaan asiakkaalta sitä suurempaa omarahoitusosuutta mitä parempaa palvelua haluaa. Tällainen järjestelmä ei anna varattomille henkilöille samoja valinnanmahdollisuuksia kuin niille, jotka pystyvät osan palvelusta itse rahoittamaan.

4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteen sovitettuja palveluita?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Runsaasti palveluja tarvitsevat henkilöt, joiden oma päätöksentekokyky on rajoittunut voivat saada tarvitsemansa palvelut ns. yhden luukun periaatteella.

5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Esitetty 3 mrd €:n säästötavoite toteutuu esitettyssä mallissa vain siinä tapauksessa, että rahaa annetaan se 3 mrd € vähemmän. Tämä johtaa sekä merkittävään asiakkaiden omarahoitusosuuksien kasvamiseen, että sote-sektorille väistämättä tuleviin priorisointilistoihin. Priorisoinnissa määritellään ne toimenpiteet, mitkä tehdään julkisesti rahoitettuina ja muut toimet jäävät kokonaan asiakkaan itsensä rahoitettavaksi.

Säästötavoite 3 mrd € voi muuttua myös merkittäväksi lisäkustannukseksi, mikäli säästöjä lähdetään tavoittelemaan sote-henkilöstön koulutus- ja kelpoisuustasoja madaltamalla sekä terveyden- että sosiaalihuollon tehtävissä. Ne lisäävät hoitovirheitä, uusintakäyntejä ja kalliimpien erikoissairaanhoidon toimenpiteiden määriä. Tämä tulee heikentämään myös ammattitaitoisen sote-henkilöstön sitoutumista alaan ja jopa vähentävän alan koulutuksiin hakeutumista. Nämä yhdistettynä tuleviin koulutus uudistusmuutoksiin, missä opetuksen painopistettä tullaan siirtämään nykyistä enemmän työelämän vastuulle, tulevat johtamaan sosiaali- ja terveydenhuollon kaaokseen, missä säästöjen syntyminen on käytännössä mahdotonta.

6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Malli ei ole perustuslain 6 §:n näkökulmasta demokraattinen eikä kansalaisia yhdenvertaisesti kohteleva. Henkilöt joilla on omaa rahoituskykyä turvata palveluiden laatu lisäpalveluja ostamalla saavat esitettyssä mallissa hyvän järjestelmän.

Tällaisen mallin parantaminen kansanvaltaisuutta vahvistamalla tuskin on mahdollista ilman merkittävää kustannusten nousua. Se edellyttäisi sitä, että mitään lisäpalveluja ei saisi hankkia omalla rahoituksella ja kaikille asiakkaille pitäisi turvata pääsy haluamalleen palveluntuottajalle maakuntien tarjoamilla rahoituksilla. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että 100 km päässä asiakkaan asunnosta sijaitsevaan ja asiakkaan valitsemaan sote-keskukseen on maakunnan kustannettava taksikuljetus ilman asiakkaalta perittävää omavastuuosuutta.

7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Tulevaisuudessa digitaaliset palvelut yleistyvät. Ne yleistyvät joka tapauksessa ihan riippumatta siitä, tuleeko esitetyn kaltaista järjestelmää. Ne voisivat yleistyä jopa enemmän kuin nyt esitetty toimintamalli tulee mahdollistamaan, mikäli palveluiden pääosa tulisi säilymään harvempien julkisten toimijoiden hallinnassa. Mitä pirstaleisempi tuottajakenttä tulee olemaan, niin sitä vaikeampaa on toteuttaa laadukkaita ja toimivia digitaalisia palveluita ja tehokkaita tietojärjestelmiä. Pienillä ja keskisuurilla toimijoilla ei ole varaa ja osaamista toteuttaa näitä palveluita.

Kysymyksiä lakiluonnoksen yksityiskohdista

8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalvveluista.

8a. Ovatko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtiötettävien valinnanvapauspalveluiden piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

—

Vapaamuotoiset huomiot

Lakitekstissä asiat kyllä on määritelty, mutta pykälien tekstit ovat sekavat ja tulevat varmasti aiheuttamaan sekaannusta ja lukuisia erillisiä tulkintaohjeita.

8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Hallituksen omiin arvioihin tämän kysymyksen osalta on helppo yhtyä. Seuraavat lainaukset lainausmerkkeineen ovat suoraan lakiluonnoksen yleisperusteluista:

Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädön rinnalla joudutaan ottamaan huomioon yrityslainsäädännön asettamat vaatimukset. On myös huomattava, että osa palveluntuottajista (maksu- ja asiakassetelipalvelujen tuottajat, henkilökohtaisella budjetilla toteutettavien palvelujen tuottajat) jäävät kokonaan maakunnan välittömän ohjauksen tavoittamattomiin. Maakunta ei solmi niiden kanssa sopimuksia eikä niihin sovelleta hyväksymismenettelyä, jossa maakunta voisi asettaa niiden toimintaa koskevia ehtoja. Lähtökohtaoletuksena on, että palvelujen tuottajat toimivat 'oikein' ilman maakunnan välitöntä ohjaustakin.

Haasteeksi muodostuu käytettävissä olevan ohjausvälineistön toimivuus monituottajamallissa ja etenkin se, että verkostomaisessa rakenteessa ja maksu- ja asiakaseteleitä sekä henkilökohtaista budjettia käytettäessä maakunnan ja kaikkien tuottajien välille ei lainkaan synny välitöntä sopimus- tai muuta ohjaussuhdetta tai se jää välilliseksi.

8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetty tarkoituksenmukaisesti?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Määräys siitä, että sote-keskuksen on annettava asiakkaan vaatiessa maksuseteli suoran valinnan palveluissa voi johtaa palveluiden tarjoajien näkökulmasta hukkakäyttöön ja vajaisiin tilauskirjoihin. Tämä sama ilmiö näkyy nyt monin paikoin kampaamoalalla, missä esiintyy merkittävää ylitarjontaa.

Maakunnilla ja sote-keskuksilla on oltava harkintavaltaa sen suhteen, annetaanko maksuseteleitä vai ei. Mikäli sote-keskus toimii myös samojen palveluiden tuottajana kuin ne toimijat, joiden palvelujen käyttöön se joutuu maksuseteleitä myöntämään, niin se rapauttaa sote-keskuksen asiakaspohjaa ja tulee johtamaan työntekijöiden näkökulmasta kestävämpiin tilanteisiin kuten osa-aikatyöhön ja työsuhteissa jopa nollatuntisopimuksiin.

8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Asiakkaalla on vaikutusmahdollisuus, jos hänellä on varaa maksaa lisäpalveluista. Jos lisäpalveluita ei saa maksusetelijärjestelmässä itse hankkia, niin silloin vaikutusmahdollisuus rajoittuu vain tuottajan valintaan.

9. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Tässä asiakkaan valintaoikeus on selkeä.

10. Lakiluonnoksen 5 luvussa säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä.

10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Jos asiakassetelillä hankittaviin palveluihin asiakas voi tai joutuu hankkimaan omalla rahoituksellaan lisäpalveluita ja hänellä ei siihen ole halua tai varoja eikä hän ota seteliä vastaan. Miten liikelaitos vastaa silloin palvelujen järjestämisestä asiakkaalle?

10b. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Hallituksen omiin arvioihin tämän kysymyksen osalta on helppo yhtyä. Seuraavat lainaukset lainausmerkkeineen ovat suoraan lakiluonnoksen yleisperusteluista:

Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädön rinnalla joudutaan ottamaan huomioon yrityslainsäädännön asettamat vaatimukset. On myös huomattava, että osa palveluntuottajista (maksu- ja asiakassetelipalvelujen tuottajat, henkilökohtaisella budjetilla toteutettavien palvelujen tuottajat) jäävät kokonaan maakunnan välittömän ohjauksen tavoittamattomiin. Maakunta ei solmi niiden kanssa sopimuksia eikä niihin sovelleta hyväksymismenettelyä, jossa maakunta voisi asettaa niiden toimintaa koskevia ehtoja. Lähtökohtaoletuksena on, että palvelujen tuottajat toimivat 'oikein' ilman maakunnan välitöntä ohjaustakin.

Haasteeksi muodostuu käytettävissä olevan ohjausvälineistön toimivuus monituottajamallissa ja etenkin se, että verkostomaisessa rakenteessa ja maksu- ja asiakasaseteleitä sekä henkilökohtaista budjettia käytettäessä maakunnan ja kaikkien tuottajien välille ei lainkaan synny välitöntä sopimus- tai muuta ohjaussuhdetta tai se jää välilliseksi.

10c. Ovatko asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapauden toteutumista ei tapahdu silloin, mikäli asiakkaalla on velvollisuus hankkia lisäpalvelut omalla rahoituksellaan. Asiakassetelijärjestelmässä ei turvata ja huomioida palvelujen laatutasoa.

11. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Henkilökohtaisen budjetin käyttö paljon palveluita tarvitsevien asiakasryhmien kohdalla on toimiva vaihtoehto, mutta vain silloin, jos palvelujen taso ei ole riippuvaista omalla rahoituksella hankittavista lisäpalveluista.

Henkilökohtaisen budjetin varassa olevien asiakkaiden palvelutarpeen arviointi on tehtävä aina palvelun tuottajasta riippumattomien arvioiden toimesta.

Ongelmallista on se, että maakuntien liikelaitokset eivät voi tuottaa palveluita henkilökohtaisella budjetilla oleville asiakkaille. Miksi ei?

12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko). Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti). Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Useat asiakasryhmät tarvitsevat tuettua päätöksentekoa ja tämä toiminta on pidettävä maakunnan hallinnassa olevana viranhaltijatoimintana.

13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä.

13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Palveluntuottajien hyväksyminen maakunnan toimesta on välttämätöntä laadun varmistamisen kannalta. Suuri ongelma palveluntuotantosopimusten irtisanomisen ja purkamisen näkökulmasta on se, että maakunnilla ei ole mitään valvontayhteyttä kaikkiin tuottajiin. Vaarana on se, että valvonta jää näennäisvalvonnaksi ja asiakasturvallisuus vaarantuu.

13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Säännökset ovat tarkoituksenmukaiset, mutta niiden toimivuus käytännössä jää hyvin epäselväksi toimivan valvonnan puuttumisen johdosta. Tuottajien suorittama omavalvonta ja maakunnan luottamus tuottajiin eivät vain riitä asiallisen ja turvallisen valvonnan toteuttamistavoiksi.

14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Säädökset ovat välttämättömiä, mutta silti niillä ei pystytä vaikuttamaan siihen, että osa toimijoista tulee täsmällisesti kohdennetun markkinoinnin avulla listauttamaan asiakkaansa sopiviksi katsomistaan asiakasryhmistä. Ne pystyvät niin halutessaan sulkemaan asiakaslistoiltaan myös asiakkaat, joiden palvelutarve on suuri. Esitetyillä säädöksillä ei pystytä estämään tulevaa kermankuorintaa.

15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista.

15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Jos palveluiden rahoituksesta vähintään 80% maksetaan listautumisen perusteella kiinteällä korvauksella maksettavana suorituksena, niin tämä tulee johtamaan hyvin voimakkaaseen ja kohdistettuun markkinointiin sekä asiakasvalintaan. Voittoa tavoittelevan yrityksen kannattaa tehdä kaikkensa, jotta sen asiakaslistoille ei tule paljon palveluja tarvitsevia asiakkaita.

Jos asiakaslistalle kuitenkin tulee suurta palvelumäärää tarvitseva asiakas, niin yrityksen voiton maksimoimiseksi tällainen asiakas kannattaa pyrkiä siirtämään mahdollisimman nopeasti esimerkiksi maakunnan liikelaitoksen vastuulla oleviin palveluihin. Syntyvä tilanne lisää merkittävästi läheteiden kirjoittamista erikoissairaanhoidon ja samalla erikoissairaanhoidon käyttö ja kustannukset kohoavat oleellisesti nykytasosta.

15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maksusetelin, asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin kohdalla ratkaisevaa on se, saako näiden kohdalla myydä asiakkaalle asiakkaan omaan lisärahoitukseen perustuvia palveluita. Näitä seteleitä vastaanottavat palveluntuottajat sitoutuvat tuottamaan sovitut palvelut ilman asiakkaan lisärahoitusosuutta, mutta jos palvelun laatuun voi vaikuttaa ostamalla omalla rahalla parempaa laatua, aikaa, ym., niin silloin kansalaiset eivät enää ole yhdenvertaisessa asemassa kuten tässä tilanteessa perustuslain 6§ edellyttää.

Jos seteleillä ja henkilökohtaisella budjetilla halutaan tarjota hyvä palvelutaso, niin silloin maakunnan rahoitusmahdollisuudet joutuvat koetukselle. Tämän tasapainottamiseksi asiakkailta perittävät setelien omavastuuosuudet voivat puolestaan nousta kohtuuttoman korkeiksi.

Lainsäädäntö jättää nyt liian avoimeksi asiakkaan ostamien lisäpalveluiden käytön ja tämä tulee aiheuttamaan suuria käytännön vaikeuksia, mikäli laki tulisi voimaan tällaisena.

16. **Lakiluonnoksen 11 luvussa** säädettäisiin lain voimaantulosta. Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Muutos tulee vastaan liian nopeasti. Vuoden 2019 alussa voimaantulevat valinnanvapauden avaamiset ja yhtiöittämiset tulevat aiheuttamaan jo valtavan sekaannuksen. Myöhempinä vuosina tulevat valinnanvapauden laajennukset tulevat vielä pahentamaan tilannetta.

Maakunnat eivät tule selviämään palvelujen turvaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon osalta annetussa aikataulussa.

Ensimmäisessä vaiheessa eli vuoden 2019 alusta olisi turvallisinta toteuttaa maakuntaudistuksen aloitus ilman sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Soten siirto maakuntien vastuulle pitäisi toteuttaa vasta sen jälkeen, kun muut maakuntien toiminnot ovat vakiinnuttaneet ja löytäneet toimintamallinsa.

17. **Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maakunnat tulevat kyllä rahoittamaan toiminnan, mutta niillä ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa palveluiden valvontaan ja laatuun.

18. **Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?**

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Liiketaloudelliset periaatteet ovat hallituksen esityksen mukaisesti sote-markkinoiden ensisijaiset ohjausperusteet. Taitavat yritykset tulevat menestymään hyvän markkinoinnin ja onnistuneen asiakasvalinnan johdosta.

18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Jos ei, miten esitystä tulisi muuttaa?

Vapaamuotoiset huomiot

Pienet toimijat pystyvät hyödyntämään asiakas- ja maksueteleitä, mutta ongelmana on näiden toimijoiden valvonnan puuttuminen. Asiakkaan mahdollisuus vaihtaa palveluntuottajaa ei ole riittävä tae onnistuneen järjestelmän ja valvonnan pohjaksi.

19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?

Asiakkaiden sitoutuminen palveluntuottajaan on aika vahva muista maista saatujen kokemusten perusteella. Jos asiakkaat alkavat runsaasti vaihtamaan palveluntuottajaa, niin tämä tulee lisäämään kilpailua erityisesti yritysten markkinoinnissa.

Työntekijöiden näkökulmasta asiakaskunnan määrien vaihtelut tulevat lisäämään epävarmuutta työsuhteiden kestossa, osa-aikatyötä ja nollatuntisopimusten käyttöä. Tällaisella työntekijöiden pakottamisella työaikajoustoihin yritykset pystyvät tasapainottamaan työvoimatarvettaan, mutta sillä ei saavuteta henkilöstön tyytyväisyyttä eikä sitoutumista yritykseen. Tämä tulee myös laskemaan asiakasturvallisuuden tasoa, sekä lisäämään työttömien määrää sote-alalla.

Yritysten näkökulmasta asiakasmäärien heilahtelut tulevat aiheuttamaan hukkainvestointeja. Eli sama ilmiö tulee koko sote-sektorille, mikä nyt näkyy tyhjien liikekiinteistöjen lisääntymisenä mm. vanhusten palveluasumisessa.

20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Hammashoidon saatavuuden parantuminen on hyvä asia ja se samalla vähentää asiakkaiden omarahoituksen määrää nykyisestä. Tässä kuluva rahasumma on säästettävä muista toiminnoista. Yhteiskunnan kustannukset tosin tulevat samalla lisääntymään merkittävästi.

21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Vaikutukset on kyllä arvioitu osittain hyvinkin realistisesti, mutta silti nämäkin todetut arvioiden uhkakuvat sivuutetaan täysin lainsäädännössä. Esitysluonnoksen yleisperustelut toteavat lähes kaikki valinnanvapauslainsäädännön saavutettavissa olevat hyödyt sellaisiksi, että niitä on lähes mahdoton saavuttaa. Jopa säästöjen todetaan olevan mahdollisesti negatiiviset.

Uudistuksen henkilöstövaikutuksia ei ole arvioitu. Esitysluonnoksessa on vain todettu, että uudistuksella on vaikutusta henkilöstön asemaan, palkkaukseen ja muihin palvelussuhteen ehtoihin sekä työolosuhteisiin. Sote-palvelut ovat Suomessa työmarkkinoiden naisvaltaisinta alaa, joten henkilöstövaikutukset kohdistuvat myös valtaosin naisiin.

22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Mikäli valinnanvapaus toteutetaan luonnoksessa esitetyllä tavalla jäsenemme työnantajakenttä pirstaloituu huomattavasti nykyisestä. Suuri osa jäsenistä tulee työskentelemään yksityisellä sektorilla. Työntekijöiden työsuhteet muuttuvat epävarmoiksi ja epätyypilliset työsopimukset (määräaikaiset, osa-aikaiset ja nollatuntisopimukset) lisääntyvät. Uhkana tulee olemaan TES-shoppailu eli työntekijöiden työehtoja pyritään heikentämään uusilla heikompi tasoisilla työehtosopimuksilla. Muutos tulee heikentämään sote-työntekijöiden palkkakehitystä ja lisäämään myös alan työttömyyttä. Henkilöstön jaksaminen vaarantuu henkilöstömitoitusten heikentämisen johdosta ja samalla asiakasturvallisuus vaarantuu.

Sote-sektorin työntekijöiden edunvalvonta ja järjestäytymishalukkuus nousevat nykyisestä tasosta.

Yhteydenotot yksityisiltä palveluntuottajilta tulevat lisääntymään ja niiden myötä myös oikeudenkäynnit lisääntyvät merkittävästi. Uudistus tulee lisäämään erityisesti lakimiesten työmahdollisuuksia niin edunvalvontaorganisaatioissa kuin asianajotoimistoissakin.

23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Epäselvä ja vaikeatulkintainen laki ammattilaisillekin. Käytännössä lain soveltaminen tulee olemaan vielä vaikeampaa ja näistä syistä johtuen laki ei tule olemaan pitkäikäinen.

24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Maakunta- ja sote-uudistus on mahdollista toteuttaa onnistuneesti

- Maakuntauudistuksesta irrotetaan pois sote ainakin aluksi
- Koko sote rakennetaan aluksi koko maakunnan varaan perustettaviin kuntayhtymiin (*tai vaihtoehtoisesti kokonaisuudessaan maakunnan vastuulle ilman yhtiöittämispakkoa*)
 - o Sairaanhoitopiirit sulautetaan yhteen 18 maakunnan muun toiminnan kanssa
- Maakuntien sote-kuntayhtymille annetaan täysi työrauha kehittää toimintaansa vuosina 2019-2023
 - o Kuntayhtymät voivat ostaa palveluita myös yksityisiltä toimijoilta kuten tapahtuu nykyisinkin
- Vuonna 2023 hallitusohjelmaan kirjataan se, että selvitetään sote-kuntayhtymien toiminnan siirto maakunnille
- Valtio vastaa sote-kuntayhtymien rahoituksesta periaatteessa kuten nyt, mutta sillä erotuksella, että sote-valtionosuudet on korvamerkitty vain soten rahoittamiseen
- Kuntayhtymämallin edut:
 - o tavoitellut säästöt (3 mrd €) on mahdollista saavuttaa varmemmin ja nopeammin
 - o maakunnan sote-verotus on mahdollista ottaa nopeasti käyttöön
 - o oma verotusoikeus turvaa varmasti sen, että terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen maakunnissa toteutuu ja mahdollisuudet kermankuorintaan poistuvat täysin
 - o kunnat panostavat ennaltaehkäiseviin toimintamalleihin aivan toisin, kuin mitä ne tulevat tekemään nyt kaavaillussa maakuntamallissa
 - Esimerkki: Esitetystä mallista kunnat eivät tule palkkaamaan henkilökohtaisia avustajia varhaiskasvatuksessa tai koulussa olevalle tukea tarvitsevalle ja psyykkisesti oireilevalle lapselle. Kunnalle on edullisempaa ohjata oireileva lapsi psykiatrisen hoidon asiakkaaksi, vaikka se yhteiskunnalle kokonaisuudessaan on huomattavasti kalliimpi ja epätarkoituksenmukainen ratkaisu.